

Univerzita Karlova v Praze

ZÁZNAM O PRŮBĚHU OBHAJOBY

DIPLOMOVÉ PRÁCE

Název práce: *Didaktické hry ve výuce a v učebnicích českého jazyka na prvním stupni ZŠ*

Jazyk práce: český

Student: Anna Kalátová

Fakulta: Pedagogická

Studijní program: Učitelství VVP pro ZŠ a SŠ – český jazyk – dějepis

Vedoucí / školitel: PaedDr. Simona Pišlová, Dr.

Oponent(i): PhDr. Ladislav Janovec, Ph.D.

Předseda komise: PhDr. Ladislav Janovec, Ph.D.

Členové komise: PaedDr. Simona Pišlová, Dr.

doc. PhDr. Eva Hájková, CSc.

Datum obhajoby: 8. ledna 2014

Průběh obhajoby:

Diplomantka prezentovala svoji práci, vysvětlila volbu tématu, resp. změnu tématu (zemřela dr.

Stejskalová, původní vedoucí diplomové práce, následně diplomantka chtěla navázat na svoje zaměstnání – začala pracovat jako vyučující prvního stupně).

V teoretické části práce autorka představila základní termíny, věnovala se významu hry pro dítě, chtěla logicky postupovat a uvádět vše do souvislostí – proto zařadila do práce pasáže věnované cílům a metodám výuky. Popsala své výzkumy – dotazník zadaný učitelům první školy a experiment, který realizovala ve třech třídách prvního stupně (výuka stavby slova).

Vedoucí práce

Diplomová práce hledá, jak velký vliv mohou mít jazykové hry na kvalitu a trvalost osvojení učiva českého jazyka. Zvolila učivo o stavbě slova ve 4. ročníku ZŠ a šetření provedla ve třech třídách jedné základní školy. Jedná se tedy o velmi malý vzorek dětí i učiva, proto závěry výzkumu nelze považovat za zobecnitelné, ani se nezdá, že by mohly ukázat, že hry hrané s dětmi na 1. stupni jim pomohou při výuce později (s.76). Přes všechny tyto nedostatky bych ocenila úsilí diplomantky, s jakým práci tvořila. Škoda, že přišla konzultovat až ve chvíli, kdy měla celý výzkum již hotový. V práci je množství stylistických neobratností, překlepů i pravopisných chyb.

Připomínky vedoucího práce

4.1	Jaké vlastní modifikace her při výuce používáte?
4.2	Proč jste si pro výzkum zvolila látku o stavbě slova, kde na ni navazuje výuka na 2. stupni?
4.3	Nebylo by možné, aby v kvartetu byla nahrazena příbuzná slova obrázky? K čemu by to vedlo?
4.4	Co dokazuje, že je hra na 1.stupni důležitá pro výuku na stupni druhém?

Reakce autorky

Vlastní hry zatím autorka nepoužívá, vychází z toho, co jí radí zkušení kolegové nebo co najde v publikacích a na internetu.

Odůvodnila volbu látky pro experiment – poměrně krátké v jejich ŠVP, právě to s dětmi začínali všichni učitelé jako nové téma.

Pokud by autorka nahradila slova obrázky, myslí, že by děti nemusely jednoznačně vyhodnotit, na které slovo se mají ptát, domnívá se, že psané slovo si lépe uvědomí. Vedoucí práce se zeptala, jestli si myslí autorka, že děti při aktivitě skutečně myslí, nebo jenom čtou. Autorka připustila, že ne všechny děti při výuce přemýšlejí.

Diplomantka si myslí, že na druhém stupni se her používá méně, ale používají se i jiné aktivizační metody (RWCT). Efektivita hry je ovšem větší, žák by měl mít větší přehled a měl by lépe dokázat znalosti uplatnit na druhém stupni.

Oponent práce

Studentka si vybrala téma, které nabízí stále mnohé možnosti co do výzkumu a zpracování, nicméně jakoukoliv jeho potencialitu nevyužila a předložená práce je – zjevně přes velikou snahu – zcela nevyhovující. Celá práce je uspěchaná, nesoudržná, chaotická, závěrečná korektura práce byla podceněna nebo neproběhla vůbec (o tom svědčí již například chyba na titulní stránce práce a hned dvě chyby v poděkování).

Co se týče obsahové stránky, studentka se snaží ověřit dvě hypotézy a vychází z určitých teoretických východisek. Je pochopitelné, že jako studentka učitelství pro SŠ sáhla po literatuře, která je jí a jejímu odbornému zázemí bližší, nicméně nelze opominout ohromné množství titulů, které se věnují didaktice prvního stupně, specifickým rysům žáka mladšího školního věku, ba ani problematice her na prvním stupni. Kromě toho na katedře vzniklo několik diplomových prací, věnovaných problematice hry na prvním stupni ZŠ, bohužel ani jednu z nich studentka ke své práci jako referenční zdroj nevyužila.

S odkazy na odbornou literaturou má autorka problém i co do formální stránky zápisu – chyby a nedostatky jsou naznačeny v textu práce.

Teoretická stránka práce by měla tvořit solidní východisko toho, co autorka dělá, nikoliv působit jako mírně komentovaný a dostylizovaný výpisek z knihy, na nějž naváže výpisek z další knihy atd. Pokud by autorka východiska solidně propojovala a promýšlela koncepci textu, nedošlo by určitě např. k tomu, že během pěti řádků (s. 16) bude tvrdit, že didaktická hra musí mít „výchovně vzdělávací“ (sic!) cíl, a

vzápětí, že je hra nemá přesně vymezené. Některá sub témata autorka pouze naznačí, ovšem věnuje se jim pouze po hranice knihy zrovna pročítané a zpracovávané. Dalším problémem vidím neuspořádanost koncepce hry – samotné autorce nakonec vyplyne, že didaktická hra je vlastně všechno a nic.

Nepatřičné také je, že autorka uvádí své názory, ale nepodporuje je argumenty (např. s. 23). Jako zásadní problém vidím také nadměrná klíše, generalizace (nejrozšířenější, nejpoužívanější apod.) bez opory o fakta, nežádoucí kategorizace (polarizace hry v opozici s úmornou dřinou),

Po teoretické práci následuje výzkum autorky, a to jednak dotazníkové šetření, jednak její vlastní experiment.

Dotazníkové šetření se týkalo užívání her vyučujícími na prvním stupni základních škol (116 dotazníků). Autorka se jím snažila zjistit, „jak se didaktické hry podílejí na výuce českého jazyka, jak jsou vyučující s touto metodou spokojeni, jak efektivní jsou hry pro jejich výuku.“ (s. 29). Pomínu-li poměrně vysokou míru triviálnosti dotazníku, musím konstatovat, že tyto tři cíle autorka nemohla na základě získaných údajů zjistit – což také ukazují výsledky – spočítala procentuální četnost toho, co jí učitelé odpověděli, ovšem reálný podíl her na výuce nezjistila. Dále sledovala opakování her, inspiraci pro hry, plnění cílů, negativa, ovšem odpovědi týkající se spokojenosti učitelů z toho vyplynout nemohou – záleží nepochybně na typu hry, látce, podmínkách ve třídě a dalších faktorech, na jejichž základě může teprve vyučující vyhodnotit spokojenost – nespokojenost s hrou, resp. její kvalitu – nekvalitu, vhodnost – nevhodnost. Zobecnující závěr, že používání her se v „těchto případech osvědčilo! (v jakých?), ve mně vyvolává pouze otázku, proč to autorka sledovala – na prvním stupni se didaktické hry běžně používaly již za mého dětství, a to právě kvůli efektivitě výsledků některých výukových témat. Tvrzení, že používání her ve výuce nemá ve svém důsledku žádná negativa, odporuje získaným výsledkům dotazníku.

Rovněž experiment se autorce nepovedl – autorka měla dobrou ideu, jak zjistit efektivitu didaktických her v praxi, ovšem výsledek je velice diskutabilní. Jednak popisné pasáže experimentu jsou nevyhovující – přes značnou mnohomluvnost a zaznamenávání zbytečných detailů (čtenáři je asi jedno, co se děje v knihovně ve Velkých Popovicích, z kterých vesnic děti školu navštěvují apod.) po neuvedení důležitých faktů týkajících se výzkumu (jak dlouho probíhalo testování, kdo je zadával apod.). Výsledky práce autorky jsou v podstatě neprůkazné. Nelze vyhodnocovat efekt jakékoliv metody v hodině, jejíž průběh je již předem narušen vnějšími faktory (návštěva fotografa, špatné výsledky písemné práce apod.) – výsledky výzkumu budou zkresleny.

Dalším problémem - a ten vidím na pozadí nedostatečného vymezení hry – je samotný výběr „her“ – ačkoliv všechny uvedené příklady aktivit lze nepochybně považovat za netradiční (chápeme-li tradiční jako vyplňování cvičení v učebnici), nedomnívám se, že o nich lze mluvit jednoznačně jako o hrách. Rovněž jako problém vidím to, že ačkoliv autorka důrazně upozorňuje, že je zapotřebí podat přesně a výstižně pravidla hry, aby ji bylo možné ve vyučování využít, sama se tím při prezentaci her neřídí – některá pravidla lze z uvedeného popisu spíše vysuzovat, než že by byla jasně dána.

Popis hodin je různé kvality: třída, která měla být vyučována pouze herními metodami, je zjevně v hledáčku pozornosti autorky, nicméně bohužel právě tyto hodiny jsou popsány nejhůře – objevuje se mnoho spekulací a nadbytečných informací. Ve výsledku autorka hodnotí, zda hra děti bavila či zaujala, efekt osvojování učiva na herním základě se rozplývá.

Závěrečný test pro všechny čtvrté třídy (poznámka na okraj – nejde o test – autorka by měla vědět, že každou písemnou kontrolní práci nelze za test označit) má pak prokázat, jak si žáci osvojili některé termíny, zda je umí použít... Pomínu-li nedostatky některých úkolů i jejich zadání, nemohu neupozornit na to, že sice autorka vyhodnocuje, jak která třída ve zkušební práci dopadla, nicméně efekt neměří – hodnotí, co žáci znají bezprostředně po probírané látce. Chtěla-li by opravdu zjistit nějaký efekt, bylo by třeba provádět experimenty opakovaně a s určitým časovým odstupem.

Na závěr, resp. před závěrem autorka čtenáře na 21 řádcích seznámí s návazností výuky na druhý stupeň, v němž se zcela zaplétá do emočního přístupu k jazyku. Předmět česky jazyk a český jazyk jako mateřský se objevují tolikrát na malém prostoru, že čtenář ztrácí pojem, o čem se vlastně v práci mluví.

Musím konstatovat, že se studentka pokusila udělat velký kus práce, nicméně výsledek naprosto vynaloženému úsilí neodpovídá. Studentku si pamatuji z bakalářského studia jako velice zapálenou a snaživou, o to více mě mrzí mé hodnocení její diplomové práce.

Dotazy a připomínky oponenta práce

4.1	Prosím, aby studentka vymezila, co je to didaktická hra, a vysvětlila, proč považuje zvolené aktivity v experimentu za hry.
4.2	Prosím, aby se studentka vyjádřila k použité literatuře a především vysvětlila, proč nevyužila nic z didaktiky pro první stupeň ani již obhájené diplomové práce, ba ani například práce své vedoucí, která se hrám dlouhodobě věnuje.
4.3	Prosím, aby studentka argumentovala, na základě kterých otázek se domnívá, že ověřuje to, co tvrdí v dotazníku.
4.4	Prosím, aby studentka zhodnotila dlouhodobý efekt využití didaktických her.
4.5	Prosím, aby studentka vyložila, co je to didaktický test, a následně vysvětlila, proč nelze závěrečnou kontrolní práci v experimentu za test považovat.

Reakce autorky

Pro vymezení termínu je pro ni podstatná práce Santlerové (není uvedena v seznamu použité literatury – autorka byla překvapena, že jí seznam literatury končí písmenem P, zjevně se ho část ztratila), za hru považuje zábavnou činnost, při které se děti mohou něco naučit. Považuje za ni i například křížovku, důležité je, jestli děti považují aktivitu za hru, stačí, když je aktivita např. postavena na soutěži a už lze hovořit o hře. Proto za hry považuje i některé aktivity, jež jsou založeny na klasických cvičeních, ovšem obsahují soutěžní prvek. Při přípravě experimentu neměla zcela volnou ruku, protože do něj zasahovali i ostatní vyučující.

Autorka se seznámila s některými diplomovými pracemi, ale nenašla nic, čím by se mohla inspirovat. Co se týče odborné literatury, prostudovala to, co předpokládala, že bude používat, nenapadlo ji, že by mohla využít ještě další tituly.

V dotazníku předpokládala, že zjistí četnost, ta by jí mohla říci, zda jsou učitelé s metodou spokojeni. Myslí, že čím více ji používají, tím větší jí přikládají váhu. Byla upozorněna, že četnost je pouze jeden z ukazatelů, a to nikoliv nejdůležitější.

Dlouhodobý efekt her vidí v efektivnosti, pokud se žáci něco trvaleji naučí. Na zjištění neměla čas.

Didaktický test je vymezen pevnými vlastnostmi.

Diskuse

Doc. Hájková se znovu zeptala na vymezení hry, vycházela z vlastních autorčinych formulací. Ukázalo se, že autorka nerozlišuje hru jako termín a netermín, což je potom pro práci hlavní problém.

Doc. Hájková položila otázku, co autorka považuje za klasickou výukovou metodu. Autorka ji vymezila jako vyplňování cvičení v učebnicích a pracovních listech – doc. Hájková upozornila na nedostatečnou celkovou obeznámenost a práci s termíny v textu diplomové práce i při obhajobě.

Proběhla diskuse o výuce problematiky stavby slova ve čtvrté třídě.

Doc. Hájková upozornila na zařazení slova složeného do cvičení na hledání kořene u slov příbuzných.

Výsledek obhajoby: NEPROSPĚLA

PhDr. Ladislav Janovec, Ph.D.

[jméno předsedy]